

TARİHTEN GÜNÜMÜZE ÇOCUK HAKLARI

* Doç. Dr. Abdullah Demir

Eski çağlarda çocuk hakkı kavramına rastlamak mümkün değildir. Kadim toplumlarda çocuklar üzerinde babalarının sınırsız hakimiyeti vardır. Babalar bu hakimiyeti kullanarak çocuklarını satabiliyor, döğüp sakatlayabiliyor, kurban edebiliyor ve başka şekillerde öldürebiliyordu.¹

SÜMERLER

Sümerlerde çocuklar üzerinde öncelikle babanın velayet hakkı vardı. Ancak bu velayet hakkı Romalılarda olduğu gibi çok katı değildi. Çocukların baba ve annelerine saygı ve itaati, baba ve annenin çocuklarına şefkat ve sevgisi esas olarak kabul edilmişti. Baba veya erkek kardeş yoksa çocuklar üzerinde anne velayet hakkına sahip oluyordu.²

Sümerlerde kural olarak kız çocuklarının miras hakkı yoktu. Miras erkek çocuklar arasında eşit olarak paylaştırılırdı. Kız çocuklarına evlenirken şeriktu adı altında çeyiz verilmekte ve bu çeyiz mirastan alacağı paya karşılık sayılmaktaydı. Ancak evlenmemiş kız çocukları erkek kardeşleri ile birlikte mirastan eşit olarak pay almaktaydı.³ Gayrimeşru çocuklar ve odalık olarak alınan kadından doğan çocuklar baba veya dedeleri tarafından tanındıkları takdirde meşru çocuklar gibi mirastan pay alabiliyorlardı.⁴

Sümer hukuku çocuklara kendilerine gelecekte düşecek mirası hayatta olan babalarından istemek hakkını da tanımıştı. Mesela babaları hayattayken bağımsız bir ev kurmak isteyen çocuklar, babalarının ölümü halinde kendilerinin miras paylarını henüz daha hayatta olan babalarından isteyebilirler ve bunlar babalarının ölümünden sonra ayrıca

* Zirve Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Tarihi Anabilim Dalı.

¹ Cemil Çelik, "Çocuk Kavramı ve Medeni Hukuk Açısından Çocuk Haklarının Tarihi Gelişimi", e-akademi, Şubat 2005, Sayı 36, parç. 29.

² J. M. Roberts, Dünya Tarihi I, çev. İdem Erman, İstanbul 2011, s. 64; İbrahim Erol Kozak, Genel Hukuk Tarihi, Ankara 2011, s. 46.

³R. Galip Okandan, Umumi Hukuk Tarihi Dersleri, İstanbul 1951, 112.

⁴Okandan, 112.

terekeden bir hisse alamazlardı⁵. Sümerlerde çocuk çalmak ve çalana yataklık etme ölüm cezasını gerektirmekteydi.

BABİL

Babil’de anne-babanın çocuklar üzerindeki velayet hakkı ve mirasçılığı Sümerlere benzer şekilde düzenlenmişti. Yani çocuklar üzerinde baba, anne ve abinin velayet hakkı bulunmaktaydı. Babilde çocukların baba ve annelerine saygı göstermeleri zorunlu kılınmıştı. Buna aykırı hareket eden, mesela baba ve annesine karşı ağır kabahat işleyen çocuklar hakimin kararıyla baba ve anneleri tarafından reddedilebilir, evden kovulabilirdi. Babil’de çocukların babalarına karşı işledikleri suçlar çok ağır cezalarla cezalandırılmıştı. Mesela, Babil hükümdarı Hammurabi’nin hazırlamış olduğu kanunlara göre babasını döven bir çocuk eli kesilmek suretiyle cezalandırılırdı.

ESKİ ÇİN

Ailede çocuklar anne-babalarına sevgi ve saygı göstermek zorundaydı. Çocuklar hangi yaşta olursa olsun özellikle babasına saygı göstermek ve atalarına ibadet etmekle yükümlüydü⁶. Bu yükümlülüğü yerine getirmeyenler cezalandırılırdı. Mesela ana babasını aşağılayan çocuklar ölümle cezalandırılırdı. Babasını kasten öldüren bir evlat işkence yapılarak öldürülürdü.⁷

Baba öldüğünde, çocuk babasını gömmek, mezarını yaptırmak, muhafazasını sağlamak ve üç sene yas tutmak zorunda idi. Aynı durum annenin ölümü halinde de sözkonusu idi. Aile içinde velayet hakkı, sınırsız bir otoriteye sahip olan babaya verilmişti. Babanın ölümüyle bu hak ailenin en büyük erkek çocuğuna geçerdi. Çocuklar ancak resmi bir memuriyet vazifesi almakla babasının vesayetinden çıkarlardı. Çocuklar 8 yaşına kadar serbest bırakılır, bundan sonra kız ve erkekler ayrı ayrı ahlaki ölçülere göre yetiştirilirdi. Ailede tüm otoriteye sahip olan baba, çocuklarını satabilirdi. Bunun için

⁵Okandan, 112.

⁶Batır, Fseobşaya İstoriya Gasudartva i Prava (Umumi Devlet ve Hukuk Tarihi), Moskova, Bılina Yayınları, 2000, s. 59.

⁷Kozak, s. 529 vd.

çocuğun rızası aranırđı. Eđer aile fakirlik içinde yaşıyorsa satarken çocuğun rızası sorulmazdı.⁸

ESKİ HİNT

Çocuklara doğumlarından on iki gün sonra iki isim verilir ve bu isimlerden biri kullanılır ve diğeri de gizli tutulurdu. Çocuklara, sekizle on iki yaş arasında vedalar öğretilir ve onların yetişmelerine büyük bir özen gösterilirdi. Ailede, baba, çocukları üzerinde velayet hakkına sahipti. Yalnız, Brahmanlarda, babanın erkek çocukları üzerindeki velayet hakkı, bu çocukların dini bir görev ifa etmeleri halinde sona ererdi.⁹

Apastamba Mecellesine göre, bir babanın çocuğunu hediye etmesi veya başkasının çocuğunu hediye olarak kabul etmesi, çocuğunu satması veya başkasına ait bir çocuğu satın alabilmesi yasaklanmıştı.¹⁰

Eski Hint'te kız çocuklarına mirastan pay verilmezdi. Miras, ölenin erkek çocuklarına intikal ederdi. Eđer erkek çocuk birden fazlaysa tereke bunlar arasında eşit şekilde paylaştırılır, ancak en büyük erkek çocuğa daha fazla pay verilirdi. Erkek çocuklardan akli ve bedeni arızası olanlar mirasçı olamazlardı¹¹. Bu gibi çocuklara diğeri mirasçılar bakarlardı¹².

Eski Hint'te yukarı kasttan bir kadının aşağı kasttan bir erkekle gayrimeşru ilişkisinden doğan çocuklar kast dışına çıkarıldılar. Bunlar paryalar sınıfına dahil olurlardı. Paryalar hiç bir kasta mensup olmayan, köy ve kasabaların dışında yaşayan en aşağı seviyedeki insan gurubuydu.¹³

YAHUDİ HUKUKU

Yahudilikte aile toplumun ve devletin önemli bir kurumu olarak görülmüş, çocuk bu önemli kurum içerisinde değerlendirilmiştir. Çocuk üzerinde babanın hakimiyeti vardır.

⁸ Kozak, s. 529 vd.

⁹ Arsal, s. 49.

¹⁰ Arsal, s. 49 vd; Kozak, s. 421 vd.

¹¹ Arsal, s. 53.

¹² Okandan, s. 62; Mahmud Esad Seydişehri, Tarih-i İlm-i Hukuk, İstanbul 1331, s. 140 vd.

¹³ Arsal, s. 44-45.

Çocuklar baba ve annelerine itaat etmek zorundadır. İtaat etmeyen çocuklar dayak cezası ile cezalandırılabilir. Yapılan uyarılara rağmen kendini düzeltmeyen serseri, açgözlü, sarhoş çocuklar hakimler tarafından haklarında bir karar verildikten sonra taşlanarak öldürülürler. Baba ve annesini döğen, onlara hakaret eden çocuklar ölüm cezasına çarptırılır¹⁴.

İRAN HUKUKU

İran hukukuna göre ailenin başında koca yer alıyordu. Kadın ve çocukların babalarına karşı mutlak itaat görevleri vardı. Babasına itaat etmeyen çocuk kısmen mirastan mahrum edilirdi. Bu çocukların miras haklarının bir kısmı annelerine geçerdi. İran hukuku, aile müessesesinde kocaya mutlak bir otorite tanımakla beraber kadına da şerefli bir mevki vermişti. Çocukların yetiştirilmeleri annenin görevidi. Her çocuk yedi yaşına kadar annesinin nezaretinde kalır, onun tarafından yetiştirilirdi. Annenin ölümü halinde, bu bakım ve yetiştirme görevi halaya veya ablağa ait olurdu. Hatta kız çocuklarının annelerinin kontrolü altında bulunmaları ve onun tarafından yetiştirilmeleri hususunda bir yaş sınırı yoktu. Bunlar evlenecekleri zamana kadar annelerinin kontrolü altında kalırlar ve evlenme çağına geldikleri zaman da babaları tarafından evlendirilirdi¹⁵.

ESKİ YUNAN

Eski Yunan'da her şey sitenin güvenliği içindi. Aile ve çocukların durumu sitenin güvenliğine göre düzenleniyordu.¹⁶ Ailenin şefi olan koca yine geniş yetkilere sahip bulunmaktaydı. Aile efradının efendisi olan baba, karısı ve çocukları üzerinde mutlak ve sınırsız bir otoriteye sahipti. Aile fertlerinin her türlü hak ve hürriyetleri babanın otoritesine tabi idi.¹⁷

¹⁴Okandan, s. 179.

¹⁵Okandan, s. 218.

¹⁶V. V. Lazareva, *Obşaya Teoriya Gasudartsva i Prava* (Genel Devlet ve Hukuk Teorisi), Moskova, Yurist Yayınları, 1997, s. 60-61.

¹⁷Mehmet Akad- Bihterin Vural Dinçkol, *Genel Kamu Hukuku*, İstanbul: Der yayınları, 2004, s.15.

Yunan sitelerinde çocuklar mutlak surette babalarına tabi olmak zorundaydı. Baba çocuklarını istediği gibi cezalandırmak ve hatta onları satmak hakkına sahipti. Yalnız babanın çocukları üzerindeki bu mutlak otoritesini sınırlama gayesiyle bazı sitelerde önemli düzenlemeler de yapılmıştı. Mesela, Atina Sitesinde Solon hazırladığı kanunlarla bu mutlak otoriteye bazı sınırlamalar getirmişti. Her şeyden önce on sekiz yaşına varan çocuklar reşit sayılmış, babanın çocuklarını öldürme ve onları satma hakkı kaldırılmıştı. Bazı hallerde çocuklara babalarının işlerine müdahale hakkı tanınmıştı. Mesela, Solon'un koyduğu hükümlere göre bir kişinin meşru çocuğu müsrif babasının israfına engel olmak için onun işlerine müdahale edebilirdi. Yalnız Atina Sitesinde girilen bu sınırlı teşebbüslere rağmen bu Site de bile babanın çocukları üzerindeki otoritesi, çocuklarını terbiye ve cezalandırma hakkı korunmuştu. Mesela, bir baba iğfal olunan kızını esir olarak satabilir, oğlunun artık kendi otoritesi altında bulunmadığını ve onu mirasından mahrum ettiğini ilan ettirebilir ve hatta aile meclisinin rızasıyla çocuğunu red edebilirdi¹⁸.

ISPARTA SİTESİ

Yunan sitelerinden Isparta'da insanlar devletin ve toplumun menfaati için feda edilebilirdi. Bir bebek dünyaya geldiğinde bir heyet onu muayene eder ve yaşama kabiliyetine sahip olarak gördüğü gürbüz bebeklerin yaşamasına izin verirdi. Buna karşılık yaşama kabiliyetinden mahrum olarak gördüğü hastalıklı, cılız ve özürlü çocukların öldürülmesine karar verirdi. Ölümüne karar verilen çocuklar Tayget dağından uçuruma atılarak idam edilirdi.¹⁹

Isparta'da bekarlık suç kabul edilirdi. Geç evlenenler cezalandırılırdı. Evlenme yaşı erkeklerde 30, kadınlarda 20 idi. Evlenmek tıpkı askerlik gibi devlet göreviydi. Evliliğin gayesi devlete vatandaş yetiştirmektir. Bizim anladığımız manada bir aile hayatı söz konusu değildi. Isparta'da kadınlar alabildiğine serbest idi. Kocanın karısı üzerinde velayet hakkı yoktu. Çocuklar aileye değil, devlete aitti. Baba, doğar doğmaz çocuğunu mahalle meclisine götürür, meclis çocuğun sağlıklı olduğuna karar verirse ailesine teslim ederdi. Çocuk sağlıklı değilse uçurumdan aşağı atılarak zalimce öldürülürdü. Çocuk yedi

¹⁸Batır, s. 70-71.

¹⁹Arsal, s. 161.

yaşına kadar ailesinde kalabilirdi. Yedi yaşını tamamlayan çocuklar aileden alınır, vatandaş ve asker yetiştiren devlet kurumlarına teslim edilirdi.²⁰

Aile kurumunda babanın aile efradı üzerinde sahip bulunduğu mutlak otorite, kendisinin fonksiyonlarını ifa edemeyecek derecede ihtiyarlaması veya ölümü halinde onun en büyük erkek çocuğuna devrederdi. Bu gibi hallerde ailesinin sevk ve idaresini en büyük erkek çocuk tarafından yerine getirilirdi.²¹

ROMA İMPARATORLUĞU

Roma'da çocuklar üzerinde babanın (pater familias) sınırsız hakimiyeti vardı. Aile babasının çocuğu öldürme (ius vitae et necis), sokağa bırakma, başkalarına satma (ius vendendi) ve boşama yetkileri vardı. Pater familias suç işleyen çocuğu yargılayıp cezalandırabiliyor, dilerse öldürebiliyordu. Babanın çocuk üzerindeki sınırsız hakimiyeti çocuğun belirli bir yaşa ulaşması ile sona ermiyor, ancak babanın ölmesi ya da emancipatio'su ile bitiyordu. Emancipatio işlemi babanın çocuğu üç kez üst üste satma hakkını kullanması sonunda çocuğun kendi başına buyruk (sui iuris) olması anlamına geliyordu. Roma'da evlilik dışı çocukların durumu daha da kötüydü. Babası evlilik dışı çocuğu tanımayabiliyor ve aile içine almayabiliyordu. Roma'da cumhuriyet dönemine geldiğinde babanın sınırsız hakimiyeti belirli şartlarla kayıt altına alındı.²² Cumhuriyet döneminin sonlarında magistralar aile babalarının hakimiyet haklarını kötüye kullanmalarına engel olmak üzere bazı tedbirler almışlar ve çocuklara verilecek cezaları sınırlandırmışlardı.²³

CERMEN HUKUKU

Cermen hukukunda çocuğun durumu Roma hukukundakine oldukça benzemektedir. Cermen hukukunda da çocuk üzerinde babanın sınırsız sayılabilecek hakimiyeti vardı.

²⁰ Aرسال, s. 172.

²¹ Okandan, s. 277-278.

²² Şahin Akıncı, Roma Hukuku Dersleri, Konya 2011, s. 181 vd.

²³ Çelik, parag. 33-35.

Buna munt adı verilmekteydi. Munt denilen bu hakimiyete göre baba çocuğu satabilmekte, köle olarak verebilmekte ve ölüm ile cezalandırabilmekteydi. Ancak Cermen hukukunda yeni doğan çocuğun babası tarafından öldürülmesi hakkı yoktu. Cermen hukukunda evlilik dışı çocukların tanınması kabul edilmiş ve bu çocuklar evlilik içi çocuklarla eşit duruma getirilmişti. Ancak daha sonraları kilisenin etkisiyle evlilik dışı çocukların hakları oldukça zayıflamıştı.²⁴

TÜRKLERDE ÇOCUK HAKLARI

İslamiyet öncesi dönemde Türklerde çocuklar çekirdek aile diyebileceğimiz anne, baba ve çocuklardan oluşan bir yapı içerisinde yaşıyorlardı. Türklerde ataerkil bir aile vardı, ancak eski Roma'da olduğu gibi babanın hakimiyeti sınırsız değildi. Evde babadan sonra annenin de sözü geçerdi. Özellikle babanın ölümünden sonra evde annenin sözü dinlenirdi.²⁵ Çocukların anne-babaya saygı göstermeleri beklenirdi. Erkek çocuklara kahramanlık gösterdikten sonra ve o kahramanlığa göre isim verilmesi adeti vardı. Evlenen kız ve erkek çocuklar baba ocağından ayrılır ve kendisine düşen miras payını alarak ayrı bir aile kurardı. En küçük oğul (odoğul) baba evinde kalır ve babası ölünce bütün mallar ona kalırdı. Buna karşılık küçük oğul anne-babasına, evlenmemiş veya dul kızkardeşlerine bakar, evlenecek olan kızkardeşlerine çeyiz hazırlardı.²⁶ Bütün çocukların mirasçılık hakkı vardı, ancak babaları hayatta iken payını alıp ayrı ev kuran erkek çocuklar ve evlenirken çeyiz olarak miras payını alan kızlar mirasçı olamazlardı.²⁷

İSLAM HUKUKUNDA ÇOCUK HAKLARI

İslamiyet öncesi Araplarda çocuklar babaları tarafından satılabiliyor ve öldürülebiliyordu. İslamiyetle birlikte çocuk üzerinde babanın sınırsız hakimiyeti sona erdi. İlk olarak çocuk hakları kavramı kullanılmaya başlandı. Satılan, köleleştirilen, ağır şekilde cezalandırılan, öldürülen çocuklara günümüz hukuk sistemlerine benzer haklar tanınmış oldu.

²⁴ Çelik, parag. 36-38.

²⁵ Ahmet Akgündüz, Türk Hukuk Tarihi, Konya 1989, c. 1, s. 44; Ekrem Buğra Ekinci, Osmanlı Hukuku, İstanbul 2008, s. 67-68.

²⁶ Abdullah Demir, Türk Hukuk Tarihi, İstanbul 2011 s. 26 vd; Ekinci, s. 67, 71, 72.

²⁷ Akgündüz, s. 52.

İslam hukukuna göre çocuk hak ehliyetine sahip olarak doğar, yedi yaşında temyiz kudretine ulaşır, ergenliği ile birlikte tam ehliyetli olur. Yeni doğan çocuk iyi bir isim verilmesi, akika kurbanı kesilmesi, iyi bir şekilde bakılması, güzel bir şekilde eğitilmesi, malları varsa korunması gibi temel haklara sahip olur. Ergenliğe ulaşana kadar bu şekilde haklarla korunan çocuk ergen olduğu zaman tam ehliyete sahip olur, her türlü hukuki işlemi kendi başına yapabilir.²⁸

İslam hukukuna çocuğun mirasçılık hakkı anne karnında iken başlamaktadır. Anne karnındaki cenin diğer mirasçılarla birlikte miras hakkına sahiptir. Çocuğa karşı işlenen suçlar da anne karnında cenin iken başlamaktadır. Iskat-ı cenin denilen kasten çocuk düşürme İslam hukukunda suç kabul edilmiştir.

İslam hukukunda kimsesiz çocuklar için tebenni denilen evlatlık kurumu bulunmaktaydı. Tebenni evlat edinmeden farklıydı. Evlat edinmede çocuk kişinin öz evlatları ile aynı haklara sahip iken tebennide günümüzdeki koruyucu aileye benzer bir uygulama söz konusu idi. Genellikle anne-babası olmayan ya da bakacak kimsesi bulunmayan sahipsiz çocuklar tebenni yoluyla evlatlık olarak alınmakta, bakım-görümü yapılmakta, eğitilmekte ve terbiye edilmekteydi. Bu çocukların söz konusu ihtiyaçları ergenliğe ulaşana kadar karşılanmaktaydı. Evlatlık olan çocuklara miras hakkı gibi asıl evlatlara tanınan haklar tanınmamaktaydı.²⁹

İslamiyet öncesinde Araplar kadınlara ve kızlara mirastan pay vermezlerdi. İslamiyet bu adeti kaldırmış, kadınlara erkeklerin miras payının yarısını vermiştir. Buna göre İslam hukukunda kız çocukların da mirastan yarım hissesi bulunmaktadır. Kocaları kendi babalarından tam miras payı aldıkları için kız çocuklarının yarım payı dengelenmiş olmaktadır.³⁰

BATIDA ÇOCUK HAKLARI

Batı'da Ortaçağ'da günümüzdeki anlamı ile çocuk ve çocukluk terimlerine rastlanmamaktadır. O dönem Avrupasında çocuk küçük yetişkin olarak görülmekte, anne

²⁸ Demir, s. 137 vd.

²⁹ Hayreddin Karaman, İslam Hukuk Tarihi, İstanbul 2001, s. 95; Ömer Düzbakar, "Osmanlı Devleti'nin Dilencilere Bakışı (Bursa Örneği)", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Volume 1/5, Fall 2008, s. 293 vd.

³⁰ Demir, s. 179 vd.

bakımından kurtulduğu 5-7 yaşlarından itibaren yetişkinlerle birlikte aynı şartlar altında hayatını sürdürmekteydi. Ortaçağ Avrupasında çocuklar içki, kumar, cinsel taşkınlıklar gibi konuları yetişkinlerle birlikte yaşamaktaydı.³¹

Ortaçağda Avrupa'da konuşulan temel diller olan Fransızca, İngilizce ve Almanca'da çocukluğu ifade eden özel kelimeler yoktur. Yine Ortaçağ Avrupasında çocuk edebiyatı bulunmamaktadır. Çünkü çocukluk özel bir dönem olarak görülmemiştir.³²

Yine Ortaçağda çocuğun bilmemesi gereken, ayıp ve sakıncalı görülen kavramlar bulunmamaktaydı. Yetişkinlerin oyun, eğlence ve masal dünyaları çocuklar tarafından bilinmektedir. Dolayısıyla çocuklar yetişkinlerin mahrem dünyaları içerisinde yaşamaktaydı.³³

Avrupa'da Rönesans ile birlikte çocuk ve çocukluk kavramları oluşmaya başlamıştır. Aydınlanma çağı filozofları çocukların yetişkinlerden farklı oldukları, onların eğitilmesi ve yetiştirilmesine özen gösterilmesi gerektiği yönünde fikirler ortaya atmışlardır. 18. Yüzyıla gelindiğinde Avrupa'da üst ve orta sınıf insanlar çocuklarının yetiştirilmesi ve eğitimi ile ilgilenmeye başlamışlardır. Ancak alt sınıftaki insanların çocukları Ortaçağ şartlarında yetişkinlerin hayatını paylaşmaya devam etmiştir.³⁴ Sanayileşme ile birlikte çocuk işçilerin kötü şartlarda çalıştırılması ve çocuk suçlarının artması üzerine çocukların korunması gündeme gelmeye başlamıştır.³⁵

Birinci Dünya Savaşı akabinde savaştan zarar gören çocukları korumak ve onların ihtiyaçlarını gidermek amacıyla 1920 yılında Milletlerarası Çocuklara Yardım Teşkilatı kurulmuştur. 1921 yılında Belçika'da Milletlerarası Çocukları Koruma Birliği kurulmuştur. Kısa bir süre sonra 1923 yılında Çocuk Hakları Beyannamesi (Cenevre Bildirisi) yayınlanmıştır. 1924 yılında ise Çocuk Hakları Beyannamesi (Cenevre

³¹ Metin Efe, "Çocukların Cezai Sorumluluğu", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2008, s. 2.

³² Müge Yurtsever, "Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Anne-babaların Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi", Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2009, s. 19.

³³ Yurtsever, s. 19.

³⁴ Duygu Ayzöğ, "Öğrencilerin Çocuk Haklarını Algılama Düzeyleri ile Başarıları Arasındaki İlişki", Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2008, s. 7.

³⁵ Efe, s. 3 vd.

Bildirisi) Milletler Cemiyeti tarafından kabul edilmiştir. Türkiye bildiriye ilk imza atan devletlerden olmuştur.³⁶

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra galip devletler tarafından kurulan Birleşmiş Milletler Teşkilatı 1959 yılında Çocuk Hakları Beyannamesi'ni kabul etmiştir. Bu beyanname Birleşmiş Milletler Genel Kurulu bünyesinde oluşturulan bir çalışma gurubu tarafından güncellenmiş ve 20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi olarak kabul edilmiştir. Türkiye bu sözleşmeyi 29-30 Eylül 1990 tarihinde 17, 29 ve 30. Maddelerine çekince koyarak imzalamıştır.³⁷

SONUÇ

Yukarıda kısaca ele alınan tarihi süreç incelendiğinde geçmiş toplumlarda çocukların durumunun farklı olduğu görülmektedir. Bazı toplumlarda çocuklar sınırsız bir baba hakimiyeti altında zor şartlarda hayatlarını sürdürmekte, satılmakta, öldürülebilmektedir. Eski dönemlerde Roma bunun en belirgin örneğidir. Bazı toplumlarda ise çocuklar yine babalarının hakimiyeti altında yaşasalar da bu hakimiyet Roma'da olduğu gibi sınırsız değildir. Babanın çocuklar üzerindeki hakimiyetini kötüye kullanması halinde cezalandırılması söz konusu olmaktadır. Her toplum kendi bulunduğu şartlara ve ihtiyaçlara göre çocukların aile içindeki durumunu düzenlemiştir.

Türk toplumunda çocuk hakları konusunda üç dönem bulunmaktadır. Bunlar İslamiyet öncesi, İslamiyet sonrası ve Cumhuriyet dönemleridir. İslamiyet öncesi dönemde çocuklar ataerki aile içerisinde yaşamaktadır. İslamiyet döneminde ise İslam dininin çocuklara vermiş olduğu haklar Türk toplumu için de geçerli olmuştur. Cumhuriyet döneminde ise Batı hukukunun kabul edilmesi ile birlikte çocuk haklarının Avrupa'da geçirmiş olduğu süreç ülkemizde de yaşanmış ve yaşanmaya devam etmektedir. Birleşmiş Milletler gibi uluslararası örgütler tarafından kabul edilen çocuk hakları ile ilgili sözleşmeler Türkiye Cumhuriyeti tarafından imzalanmış bulunmaktadır.

³⁶ Efe, s. 3 vd.

³⁷ Yurtsever, s. 33.

